

Tóth Ágnes - Vékás János

Nemzeti és etnikai kisebbségek
Magyarországon
(a 2001. évi népszámlási adatok rövid összefoglalása)

Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet
www.mtaki.hu

A népszámlálás módszertana

A 2001. február 1-jei eszmei időponttal lebonyolított népszámlálás során a nemzeti és etnikai kisebbségi identitást négy kérdés érintette:

23.1. Mely nemzetiséghez tartozónak érzi magát

23.2. Mely nemzetiség kulturális értékeihez, hagyományaihoz kötődik

23.3. Melyik nyelv az anyanyelve

23.4. Családi, baráti közösségben milyen nyelvet használ általában.

A kisebbségi törvény (1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól)

1. szakaszának második bekezdése úgy fogalmaz, hogy a törvény értelmében nemzeti és etnikai kisebbség "minden olyan, a Magyar Köztársaság területén legalább egy évszázada honos népcsoport, amely az állam lakossága körében számszerű kisebbségben van, tagjai magyar állampolgárok és a lakosság többi részétől saját nyelve és kultúrája, hagyományai különböztetik meg, egyben olyan összetartozás-tudatról tesz bizonyosságot, amely mindezek megőrzésére, történelmileg kialakult közösségeik érdekeinek kifejezésére és védelmére irányul". A törvény 61. szakasza 13 kisebbséget nevesít, ezek a következők: a bolgár, a cigány, a görög, a horvát, a lengyel, a német, az örmény, a román, a ruszin, a szerb, a szlovák, a szlovén és az ukrán.

A nevesített kisebbségeket a népszámlálási kérdőív felsorolta, és az egyéb rovatban más kötődést is fel lehetett tüntetni.

A nemzeti-etnikai identitásra vonatkozó kérdésekre mindegyikére 3-3 válasz volt adható, illetve a kérdezett megtagadhatta a válaszadást.

A korábbi népszámlálások csak a kérdezett nemzetiségét és anyanyelvét, illetve az 1970. évi és az 1941. előttiéket csak az anyanyelvét tudakolták.

Az ország népessége

A 2001. évi népszámlálás során 10,198.315 személyt írtak össze (népszámlálási lakónépesség).

Az ország lakossága az 1980-as évektől csökken: 1980-1990. között 334.640 fővel (-3,1%), 1990-2001. között 176.508 fővel (-1,7%) lett kevesebb.

A lakosságban mintegy tíz százalékkal nagyobb a nők aránya: az aránynövekedés az 1970-es évektől tart.

A lakosság átlagéletkorának növekedése folyamatos (2001-ben 39,2 év), ugyanakkor korösszetétele kedvezőtlen: a 19 év feletti nők minden korcsoportjának termékenységi indexe az 1970-es évek óta csökken.

A lakosság nemzeti összetétele

A népszámlálási lakónépesség 95-96%-a adott érdemi választ a kisebbségi kötődésre vonatkozó kérdésekre.

Közülük az identitásra vonatkozó 4 kérdés legalább egyike esetében összesen 442.739 személy jelezte a 13 nevesített nemzeti és etnikai kisebbség valamelyikéhez való kötődését, tehát a népszámlálási lakónépesség 4,34%-a.

1. táblázat
Az érdemi választ adók és a kisebbséghez tartozók száma és aránya
identitáskategóriánként

identitáskategória	érdemi válasz	a lakónépesség aránya	hazai kisebbséghez tartozó	az érdemi válaszok aránya
nemzetiség	9 746 186	95,57	314 060	3,22
kulturális kötődés	9 721 480	95,32	300 627	3,09
anyanyelv	9 698 446	95,10	135 788	1,40
használt nyelv	9 779 575	95,89	166 366	1,70

A korábbi kérdezési gyakorlathoz képest eltérő, és nemzetközi viszonylatban is sajátos eljárás megmutatta, hogy nemzetiségi és nyelvi szempontból Magyarország népességének identitás szerkezete összetett: az országban mindössze 20.652 olyan személyt írtak össze, aki egy népszámlálási kérdés kapcsán sem fejezte ki a magyarsághoz való kötődését, és a magyar nyelvet sem beszéli (0,2%). Ugyanakkor az összeírtaknak csak 94,4%-a vallotta magát magyar nemzetiségűnek, és csak 91%-uk nyilatkozott úgy, hogy a nemzetisége mellett kulturálisan és anyanyelvével is a magyarsághoz kötődik és ezt a nyelvet beszéli családi, baráti közösségében is.

A kisebbségek területi megoszlása

A 13 nevesített kisebbség tagjainak összlétszáma csak Baranya megyében haladja meg a tíz százalékot: valamivel több mint felük német, negyedük cigány.

Hat megyében a kisebbségek összlétszáma meglaladja a lakosság 5%-át: Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 92%-uk, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 87%-uk, Nógrád megyében 67%-uk cigány. Tolna megyében a kisebbségek kétharmada, Komárom-Esztergom megyében a fele német, míg Békés megyében a kisebbségek között 42% a szlovák, 23% a cigány és 21% a román.

Elmondhatjuk tehát, hogy a magyarországi kisebbségek nem alkotnak jelentősebb összefüggő településterületet, és területi szóródásuk a legutóbbi három népszámlálás eredményei szerint folyamatosan fokozódott. Egyedül a cigányság koncentrációja szignifikáns az ország két legkeletibb megyéjében (Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg), amelyekben a lakosság 13%-a, a magyarországi cigányságnak pedig több mint egyharmada él.

2. táblázat
A nevesített kisebbségek tagjainak összlétszáma és
az összlakosságban betöltött aránya megyénként

Megye	népesség	kisebbségi	kisebbségi %
Budapest	1777921	53646	3,02
Bács-Kiskun	546517	21444	3,92
Baranya	407448	42797	10,50
Békés	397791	24838	6,24
Borsod-Abaúj-Zemplén	744404	53021	7,12
Csongrád	433344	8681	2,00
Fejér	434317	11573	2,66
Győr-Moson-Sopron	434706	11871	2,73
Hajdú-Bihar	552998	14709	2,66

Megye	népesség	kisebbségi	kisebbségi %
Heves	325727	14769	4,53
Jász-Nagykun-Szolnok	415917	13912	3,34
Komárom-Eszterom	316590	18399	5,81
Nógrád	220261	15124	6,87
Pest	1083877	45099	4,16
Somogy	335237	14893	4,44
Szabolcs-Szatmár-Bereg	582256	29354	5,04
Tolna	249683	18165	7,28
Vas	268123	9836	3,67
Veszprém	373794	9978	2,67
Zala	297404	10469	3,52

A 2001. évi népszámlálás során Magyarország 3157 települése közül az összes kisebbségek létszáma együttvéve mindössze 53 településen haladta meg a népességben betöltött 50%-os arányt. Ezek közül csak 12-nek volt 1.000-nél több lakosa, a legtöbb Méhkeréknek, ahol a 2.315 fős népességből 1713 volt román.

A nevesített kisebbségek száma és aránya

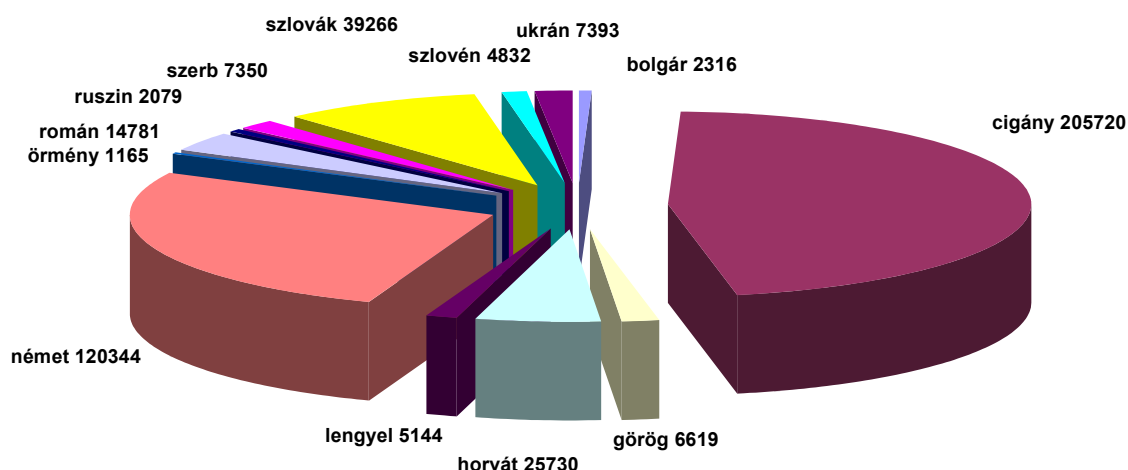
A népszámlálás során kisebbségi kötődését megvalló 442.739 személy majdnem fele cigány, valamivel több mint negyede német, és a fennmaradó negyedet a további 11 nevesített kisebbség képezi.

3. táblázat
A nevesített kisebbségek száma és aránya

kisebbség	fő	a lakosság %-a	a kisebbségek %-a
bolgár	2316	0,02	0,52
cigány	205720	2,02	46,47
görög	6619	0,06	1,50
horvát	25730	0,25	5,81
lengyel	5144	0,05	1,16
német	120344	1,18	27,18
örmény	1165	0,01	0,26
román	14781	0,14	3,34
ruszin	2079	0,02	0,47
szerb	7350	0,07	1,66
szlovák	39266	0,39	8,87
szlovén	4832	0,05	1,09
ukrán	7393	0,07	1,67
összesen	442739	4,34	100,00

Az ország lakosságán belüli 1%-os arányt csak két kisebbség haladja meg: a németiség alig 2 tizedszázalékkal, és a valamivel több mint 2%-ot kitevő cigányság.

1. diagram
A törvényben nevesített kisebbségek száma és aránya 2001.

Életkor

Átlagéletkor

A kisebbségek átlagéletkora - a cigányság kivételével - magasabb az országos átlagnál (Magyarországon 2001-ben az átlagéletkor 39,2 év volt- a férfiaknál 37,1, a nőknél 41,1 év).

Az adott kisebbség nyelvét anyanyelvüknek vallók átlagéletkora - a lengyelek és az örmények kivételével - magasabb az összes kisebbségi kötődésű átlagéletkoránál, ami a nyelvvesztés mértékéről tanúskodik. Ugyanakkor a kisebbség átlagéletkorára jelentősen kihat a külföldön születettek (bevándorlók) aránya, ők ugyanis kedvezőbb életkori jellemzőkkel bírnak és fiatalítják a kisebbséget.

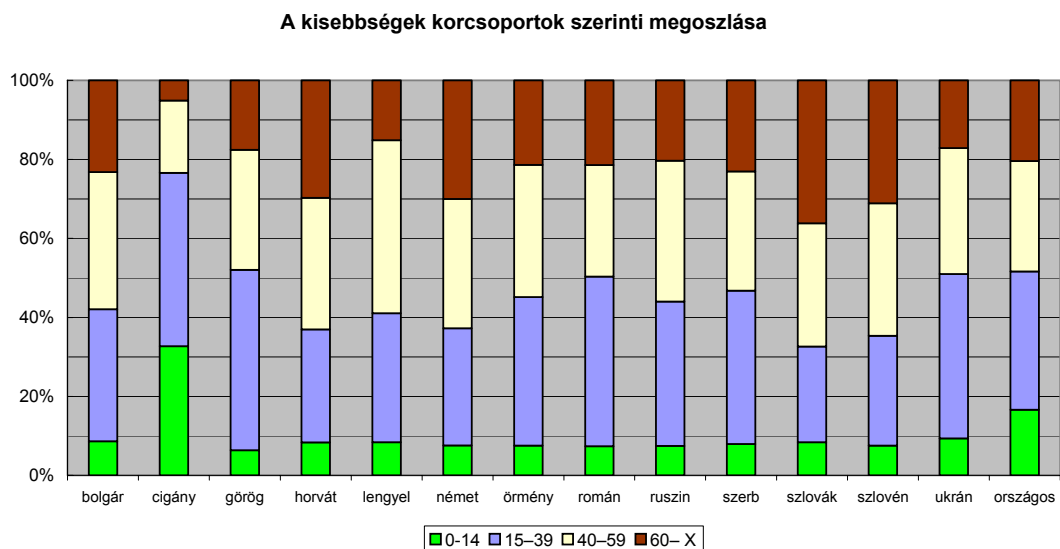
4. táblázat
A kisebbségek átlagéletkora identitáskategóriák szerint

kisebbség	összes	nemzetiség	kultúra	anyanyelv	csbnyelv
cigány	25,98	25,47	26,01	28,51	28,14
országos	39,2	39,2	39,2	39,2	39,2
ukrán	39,81	39,43	39,75	39,81	39,41
görög	39,99	41,02	40,00	45,69	42,02
lengyel	41,55	40,39	41,40	41,41	38,43
román	41,90	40,83	41,74	42,37	41,47
szerb	42,51	42,35	42,56	43,78	40,58
ruszin	42,75	42,46	42,87	44,17	41,47
örmény	43,11	41,28	43,19	38,78	36,35
bolgár	43,76	44,33	43,80	47,28	41,99
horvát	46,38	46,37	45,58	49,82	49,30
német	46,39	46,23	46,19	55,70	48,76
szlovén	47,28	46,65	46,91	48,85	47,55
szlovák	49,07	49,21	48,51	54,17	53,59

Korcsoportok

A kisebbségek korcsoportok szerinti megoszlása - a cigányság kivételével - a reprodukció szempontjából az országos átlagnál kedvezőtlenebb: a gyermekkorúak aránya mindegyik esetben kisebb, és a legtöbb kisebbség esetében az öregkorúak aránya is nagyobb.

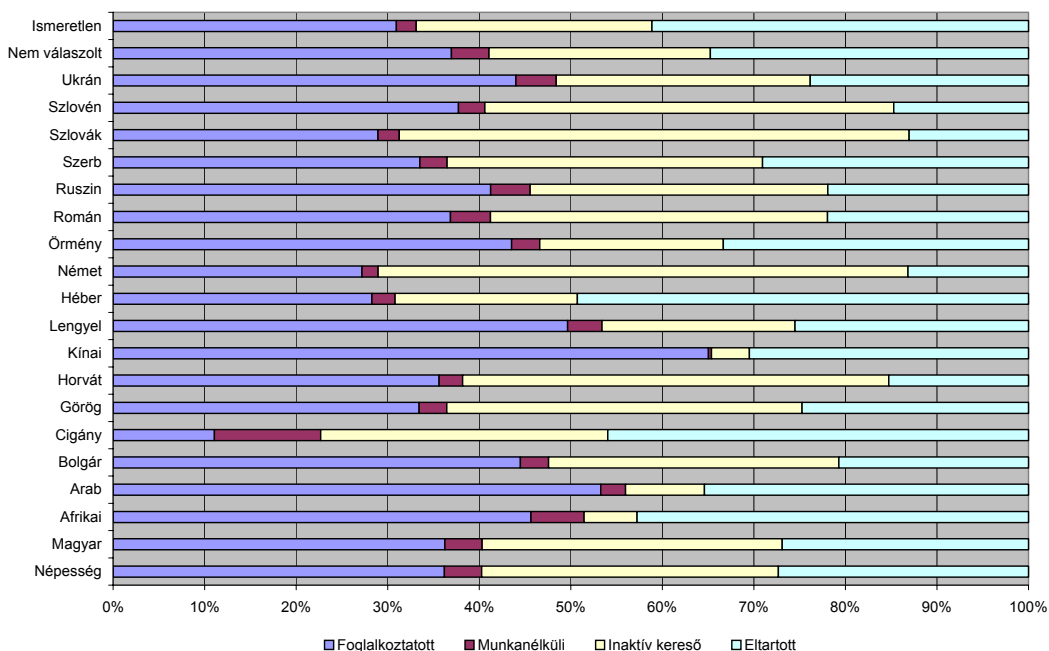
2. diagram
A kisebbségek korcsoportok szerinti megoszlása

Aktivitás

A kisebbségek közül a foglalkoztatottak aránya a kínaiak, az arabok és a lengyelek esetében a legmagasabb, a munkanélküliek aránya - a cigányság kivételével - nem sokban tér el a 4% körüli országos átlagtól. Viszont a németek esetében mindössze 1,77%, a népszámlálás során összeírt 2414 kínai között pedig 8 fő volt munkanélküli (0,33%).

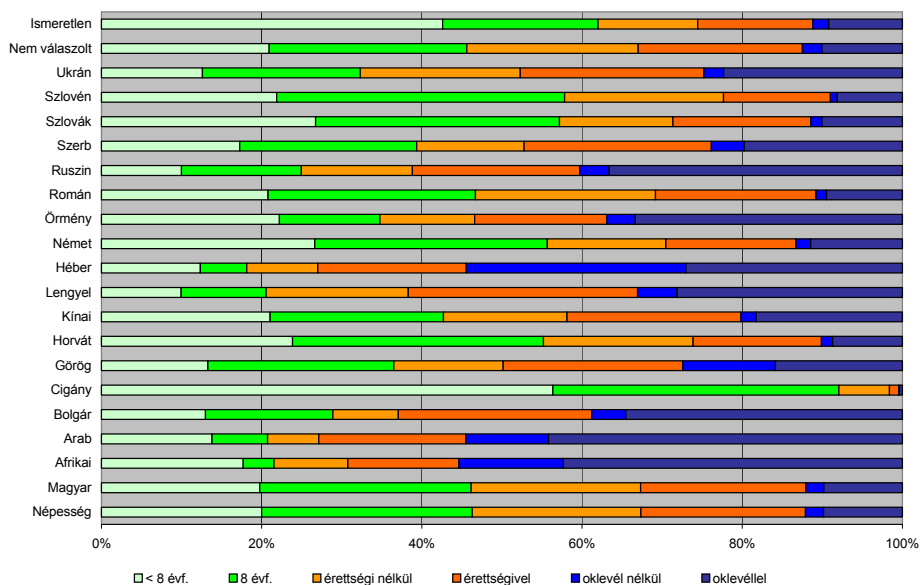
3. diagram
A foglalkoztatottság aránya kisebbségenként

Képzettség

Képzettség szempontjából az egyetemi végzettségük aránya az afrikaiak, az arabok és a héberek esetében a legnagyobb, a legalább középiskolai végzettséggel rendelkezők tekintetében a héber és a lengyel anyanyelvűek állnak az élvonalban. Az idősebb korösszetételű kisebbségek esetében a középiskolai végzettségük aránya valamelyest az 50% körüli átlag alatt van, de - ugyancsak a cigányság kivételével - a legalacsonyabb arány (a szlovéneké) is 41%.

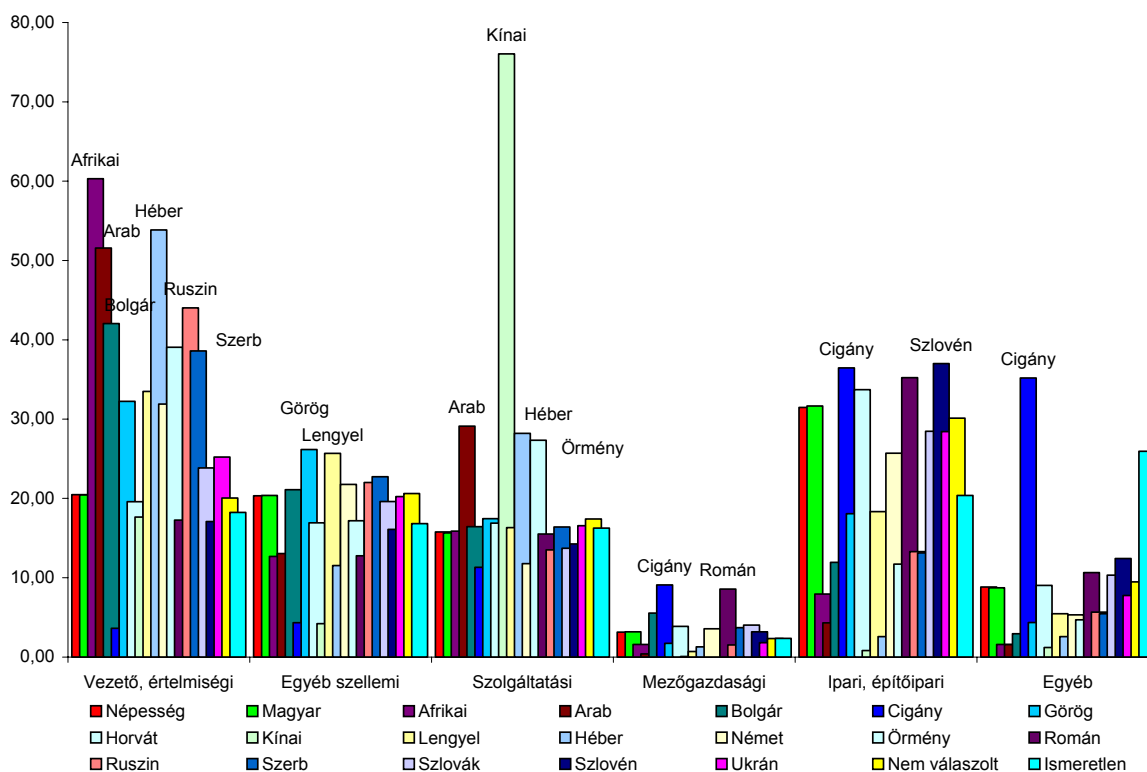
4. diagram
A népesség megoszlása anyanyelv és képzettség szerint

Tevékenységi ágazatok szerinti megoszlás

Tevékenységi ágazatok tekintetében a vezetők körében az afrikai, héber, arab anyanyelvűek vannak képviselve a legnagyobb arányban, de a ruszinok, a bolgárok és a szerbek sem sokkal maradnak el mögöttük. Az egyéb szellemi foglalkozások esetében a görögök és lengyelek vannak felülreprezentálva, míg a szolgáltatások terén a kínaiak felülmúlhatatlanok. Valójában e tekintetben is a cigányság arányai az igazán problematikusak, valamelyest hátrányosak még a szlovének és a románok jellemzői.

5. diagram
A népesség megoszlása anyanyelv és tevékenységi ágazat szerint

Identitásjellemezők

A 2001. évi magyarországi népszámlálás kisebbségi identitásra vonatkozó négy kérdése - csupán egy nemzeti kötődés esetében - 16 válaszkombinációt tett lehetővé. Tovább színezte a képet, hogy a kérdések mindegyikére akár három válasz is adható volt, illetve a kérdezett megtagadhatta a választ. Az eredmények azonban azt mutatták, hogy a három választ adók száma csak a családi, baráti közösségben beszélt nyelv esetében haladta meg az ötezetet (az anyanyelv esetében 438), a két választ adóknál pedig az egyik válasz csak az esetek elenyésző részében nem a magyar volt. Minimális volt tehát az átfedés az egyes kisebbségek között, viszont az adott kisebbségi és a magyar identitás közötti átmenetek széles skálája mutatkozott meg kisebbségenként különböző mértékben.

5. táblázat

A két vagy három választ adók száma, akik válaszaik között nem tüntették fel a magyart

kategória	két válasz	három válasz
nemzetiség	441	22
kultúra	904	185
anyanyelv	244	7
használt nyelv	411	71

A 13 nevesített kisebbség valamelyikéhez kötődő 442.739 személy 71%-a nyilatkozott úgy, hogy az adott nemzetiséghez tartozik, viszont alig több mint 30%-uk vallotta kisebbségi anyanyelvűnek magát.

6. táblázat

A kisebbségi kötődésűek identitáskategóriánkénti száma és aránya

identitáskategória	kisebbségi	arány
Nemzetiség	314 060	70,94
Kultúra	300 627	67,90
Anyanyelv	135 788	30,67
Beszélt nyelv	166 366	37,58
összesen	442 739	100,00

Nyelvismeret

A 2001. évi népszámlálás során nem érte el az 5%-ot azoknak az aránya, akik a kisebbségi identitásra vonatkozó négy népszámlálási kérdés valamelyikének esetében jelezték kisebbségi kötődésüket, és a 442.739 kisebbségi kötődésű alig egyharmada vallja anyanyelvűnek az adott kisebbség nyelvét. Ugyanakkor 11 év alatt az országban a kétszeresére nőtt azoknak a száma, akik a magyaron kívül más nyelv ismeretével is rendelkeznek.

7. táblázat

Az anyanyelvükön kívül más nyelvet is beszélők száma

	1960	1980	1990	2001
Népesség	863568	749779	941340	1958636
Angol	43183	114342	228956	997908
Balti nyelvek	88	153
Cseh	9058	..	4327	4702
Eszperantó	2083	4565
Francia	45282	..	52957	115881
Japán	312	1986
Kelta nyelvek	20	743
Koreai	24	551
Latin	4041	19904
Macedon	230	357
Mongol	109	572
Olasz	11064	..	16373	61284
Orosz	66504	130809	152885	194449

	1960	1980	1990	2001
Portugál	73	1681
Skandináv nyelvek	1252	4502
Spanyol	1242	..	7139	24153
Török nyelvek	634	2123
Vietnami	142	1162
Afrikai	69	307
Arab	1319	3825
Bolgár	1658	..	1665	2214
Cigány	14230	17613	22933	28633
Görög	906	..	1260	3238
Horvát	43040	19530	18302	28223
Kínai	134	5659
Lengyel	5948	8626
Héber	251	3131
Német	431271	340801	416215	1007012
Örmény	48	207
Román	64620	32163	40625	86239
Ruszin	1113
Szerb	22558	12427	13646	22095
Szlovák	138182	70094	56107	48847
Szlovén	..	2237	1566	2463
Ukrán	1192	9104

Migrációs jellemzők

A migrációs készség és képesség jelentős mértékben befolyásolja az adott kisebbség egyéb jellemzőit. Ugyanakkor ezek a jellemzők - kedvezőtlen korösszetétel, alulképzettség, stb. - vissza is hatnak a migrációs tulajdonságra.

A migráció tekintetében jelentősek a különbségek a magyarországi kisebbségek között. Ha a külső migrációt tekintjük, az alig kétezer főnél nagyobb lélekszámú ruszinság 55%-a nem Magyarországon született, míg a népszámlálás során összeírt több mint kétszáz ezer cigány között mindössze 932 fő született külföldön.

A belső vándorlás esetében még nagyobbak az eltérések. A ruszinok mindössze 18%-át írják össze azon a településen, amelyen született, ezek aránya az ukránok esetében is negyedrészt alatti van, viszont a cigányok 69, a szlovákok 63%-a a népszámlálás időpontjában is születési helyén lakott.

Külső migráció

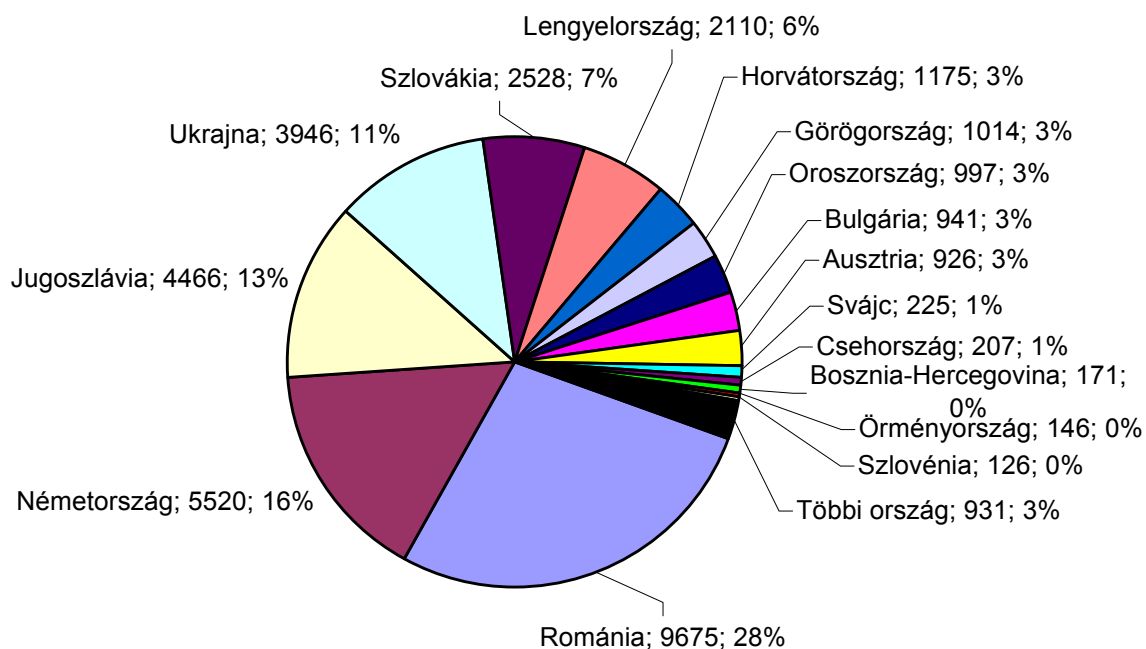
A népszámláláson magukat kisebbségi kötődésűekként is deklarálók közül több mint 35 ezren nem Magyarországon születtek.

Ha sajátos helyzete miatt leszámítjuk az etnikai kisebbséget, a cigányságot (a népszámláláskor magát cigánynak valló több mint 205 ezer személy közül mindössze 932 nem Magyarországon született), akkor a 12 nemzeti kisebbséghez tartozó 237.000 személy több mint 14%-a nem Magyarországon született.

8. táblázat
A külföldön született kisebbségi kötődésűek száma és aránya

kisebbség	összesen	külföldön született	az adott kisebbség %-a	a külföldön születettek %-a
bolgár	2316	977	42,18	2,78
cigány	205720	932	0,45	2,65
görög	6619	1290	19,49	3,67
horvát	25730	2050	7,97	5,84
lengyel	5144	2162	42,03	6,16
német	120344	9756	8,11	27,79
örmény	1165	366	31,42	1,04
román	14781	7286	49,29	20,76
ruszin	2079	1142	54,93	3,25
szerb	7350	2808	38,20	8,00
szlovák	39266	2360	6,01	6,72
szlovén	4832	307	6,35	0,87
ukrán	7393	3668	49,61	10,45
összesen	442739	35104	7,93	100,00

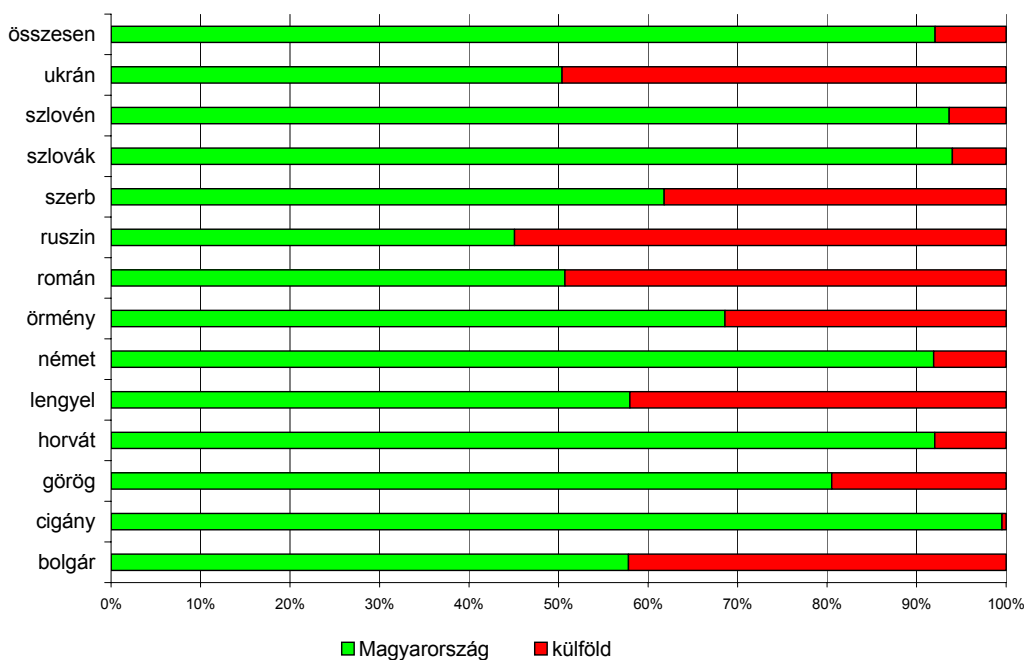
7. diagram: a külföldön született kisebbségi kötődésűek száma és aránya származási ország szerint

A külföldön született kisebbségi kötődésűek jelentős arányt képviselnek egyes magyarországi kisebbségek keretében. A ruszinoknál már most is többségben vannak: a népszámlálás során összeírt valamivel több mint 2.000 ruszin kötődésű személy 55%-a nem Magyarország területén született. De mindössze tizedszázalékokkal marad az 50% alatt a külföldön született ukránok és románok aránya is.

8. diagram

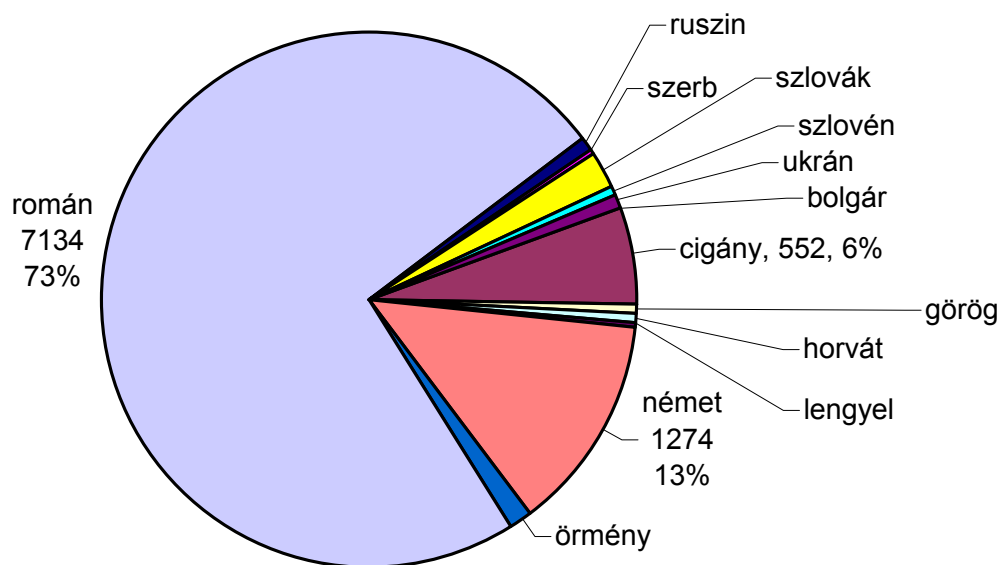
A Magyarországon és külföldön született kisebbségi kötődésűek aránya kisebbségenként 2001.

Honnan is jöttek? Hatalmas többségben azokból az országokból, amelyekben nemzetiségük nyelve hivatalos használatban van, ahol saját nyelvükön rendelkezésre állt számukra a teljes szellemi-kulturális intézményrendszer. A külföldön született magyarországi románok majd 98%-a Romániából, a bolgárok majd 92%-a Bulgáriából jött Magyarországra.

9. diagram

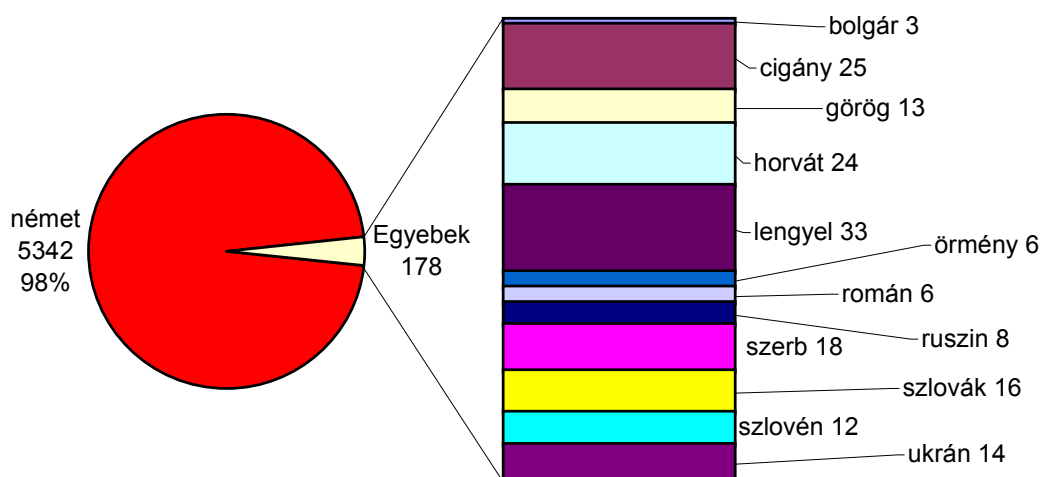
A Romániában született kisebbségi kötődésűek száma és aránya kisebbségenként

Elmondható ezzel kapcsolatban, hogy az említett országokkal szemben a magyarországi életfeltételek számos gazdasági előnnyel járnak. A háborús körülményeket is fel lehet hozni annak magyarázatára, hogy a külföldön született szerbek több mint 88%-a elhagyta Szerbiát, hogy Magyarországon kisebbségiként boldoguljon. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy a nem Magyarországon született német kötődésűek majd kétharmada Németországból, Ausztriából, illetve Svájcból jött Magyarországra.

10. diagram

A Németországban született kisebbségi kötődésűek száma és aránya kisebbségenként

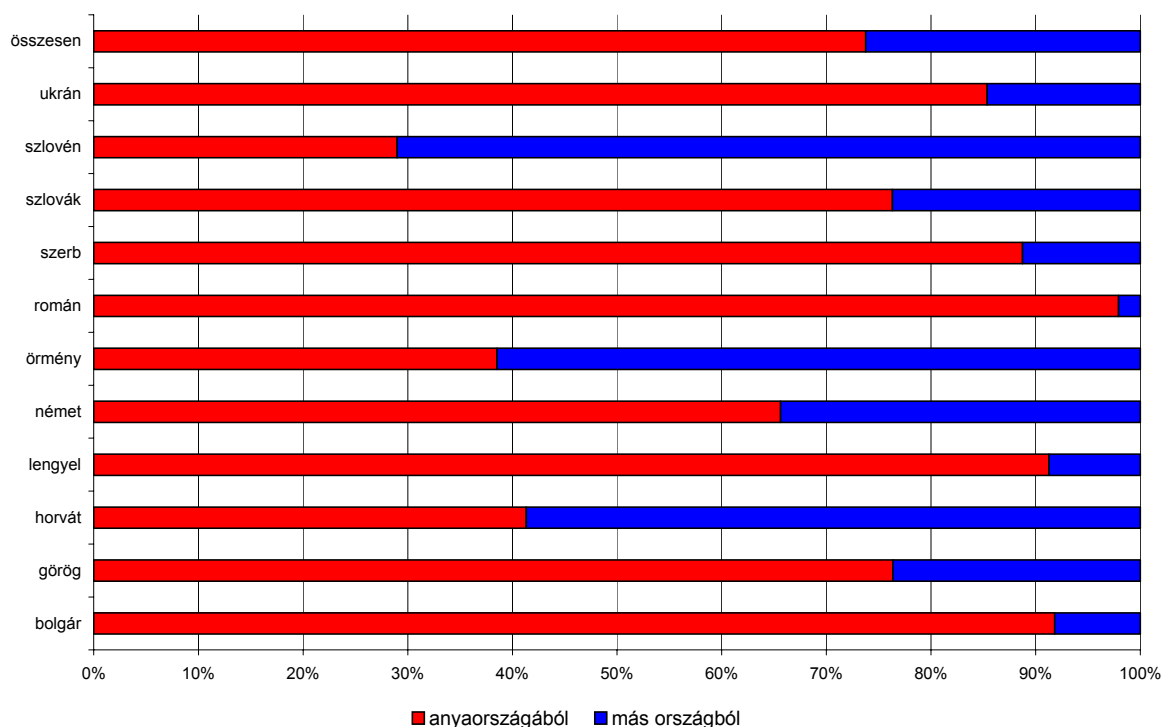
9. táblázat

A külföldön született, "anyaországból" érkezett kisebbségi kötődésűek aránya

kisebbség	anyaországból	a külföldön születettek %-a
bolgár	897	91,81
görög	985	76,36
horvát	847	41,32
lengyel	1973	91,26
német	6402	65,62
örmény	141	38,52
román	7134	97,91
szerb	2492	88,75
szlovák	1801	76,31
szlovén	89	28,99
ukrán	3131	85,36
összesen	25892	73,76

11. diagram

A külföldön született, "anyaországból" érkezett kisebbségi kötődésűek aránya

Milyenek a külföldön született kisebbségi kötődésűek identitásjellemzői?

A nemzeti identitás szempontjából döntő szereppel bír az anyanyelv. Magyarországon viszont az összes kisebbségi kötődésűek egyharmada se vallotta anyanyelvének az adott kisebbség nyelvét. 70%-uk tekintette magát az adott nemzethez (vagy ahhoz is) tartozónak, 68%-uk mondta azt, hogy kulturálisan kötődik az adott nemzethez, de mindössze 30% vallotta anyanyelve szerint is oda tartozónak magát. Ennél nem sokkal többen, 38%-nyian nyilatkoztak úgy, hogy családi, baráti közösségben használják a kisebbségi nyelvet. Emellett az anyanyelvet beszélők átlagéletkora magasabb, a nyelvvesztés tehát folyamatos.

Ezzel szemben a külföldön született kisebbségi kötődésűek majd kétharmada anyanyelve szerint is az adott kisebbséghez tartozónak vallotta magát. A külföldön született bolgár kötődésűek majd 92, a lengyelek több, mint 90, a görögök 81%-a anyanyelve szerint is az adott kisebbséghez tartozóként nyilatkozott, miközben a Magyarországon születetteknél ez az arány mindössze 30, 21 illetve 16%.

10. táblázat
A kisebbségi anyanyelvűek aránya a külföldön születettek és a Magyarországon születettek körében

	kisebbségi összesen	anyanyelvű összesen	%	külföldön született	külföldön született anyanyelvű	%	Magyaró. született	Magyaró. születettből anyanyelvű	%
bolgár	2316	1299	56,09	977	895	91,61	1339	404	30,17
cigány	205720	48438	23,55	932	439	47,10	204788	47999	23,44
görög	6619	1921	29,02	1290	1047	81,16	5329	874	16,40
horvát	25730	14326	55,68	2050	1154	56,29	23680	13172	55,63
lengyel	5144	2580	50,16	2162	1955	90,43	2982	625	20,96
német	120344	33774	28,06	9756	6817	69,87	110588	26957	24,38
örmény	1165	294	25,24	366	213	58,20	799	81	10,14
román	14781	8482	57,38	7286	3912	53,69	7495	4570	60,97
ruszin	2079	1113	53,54	1142	829	72,59	937	284	30,31
szerb	7350	3388	46,10	2808	1395	49,68	4542	1993	43,88
szlovák	39266	11817	30,09	2360	1130	47,88	36906	10687	28,96
szlovén	4832	3180	65,81	307	139	45,28	4525	3041	67,20
ukrán	7393	4885	66,08	3668	2503	68,24	3725	2382	63,95
összesen	442739	135497	30,60	35104	22428	63,89	407635	113069	27,74

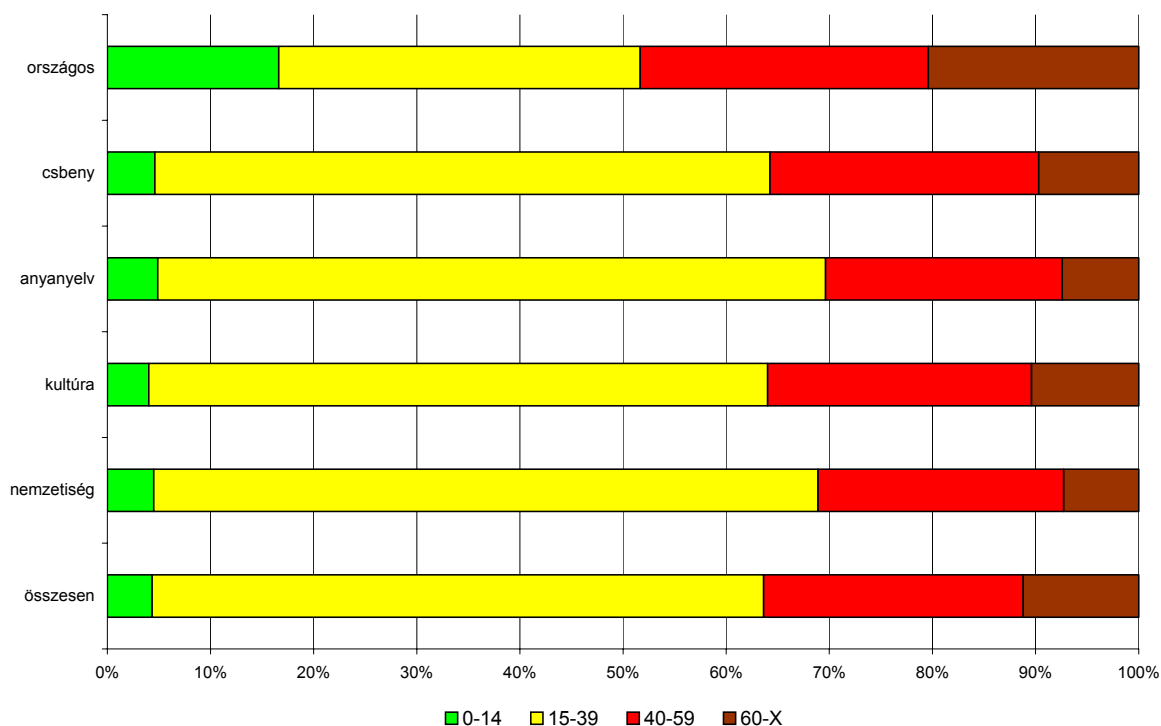
Szemlátomást Magyarország már nem csak tranzitország, hanem mindinkább célországgá is válik. És nem csak a határon túli magyarok menekülnek ide - úgymond, az anyaországba a kisebbségi sorból, hanem azok is, akik a többségi helyzetüket cserélik fel - általuk nyilván érzékelt előnyökért. És ez az ország felemelkedésének egyik biztos jele.

Ugyanakkor a bevándorlás hozzá is járulhat a felemelkedéshez. Hogy csak a témánknál, a külföldön született kisebbségi kötődésűeknél maradjunk, ha rápillantunk a külföldön született kisebbségi kötődésűek korcsoportok szerinti megoszlására, látjuk, hogy az előregedő és népességfogyással küszködő ország átlagos értékeihez viszonyítva a külföldön születettek esetében sokkal kedvezőbb az aktív lakosok aránya. A külföldön született román kötődésűek esetében például a fiatalabb felnőttkorúak aránya több mint 59% (az országos érték 35%), miközben negyedannyi a gyerekkorú és feleannyi az öregkorú.

11. táblázat
A külföldön született román kötődésűek korcsoportok és identitáskategóriák szerinti megoszlása

korcsoport	összesen	nemzetiség	kultúra	anyanyelv	beszélt nyelv	országos átlag
0-14	4,34	4,51	4,01	4,88	4,61	16,62
15-39	59,29	64,40	60,00	64,75	59,64	35,05
40-59	25,17	23,82	25,60	22,96	26,04	27,92
60-X	11,20	7,28	10,39	7,41	9,70	20,41
összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

12. diagram
A külföldön született román kötődésűek korcsoportok és identitáskategóriák szerinti megoszlása

Belső migráció

A 13 nevesített kisebbség valamelyikéhez kötődő 442.739 személy közül 407.696 született Magyarország területén. majdnem kétharmaduk az összeírás eszmei időpontjában is születési helyén élt, 21%-uk a születési megyében, és mintegy 15%-ukat nem abban a megyében írták össze, amelyben születtek.

12. táblázat
A Magyarországon született kisebbségi kötődésűek migrációs jellemzői
születési hely szerint

kisebbség	település		megye		más megye	
	fő	%	fő	%	fő	%
cigány	141584	69,14	37942	18,53	25262	12,34
szlovák	24807	67,22	6534	17,70	5565	15,08
román	4798	64,02	1625	21,68	1072	14,30
horvát	14711	62,12	6022	25,43	2947	12,45
szlovén	2545	56,24	1250	27,62	730	16,13
német	61309	55,44	28537	25,80	20742	18,76
szerb	2217	48,81	1075	23,67	1250	27,52
ukrán	1793	48,13	929	24,94	1003	26,93
bolgár	609	45,48	395	29,50	335	25,02
lengyel	1280	42,92	816	27,36	886	29,71
görög	1966	36,89	1734	32,54	1629	30,57
ruszin	368	36,87	221	22,14	409	40,98
örmény	269	33,67	266	33,29	264	33,04
összesen	258256	63,35	87346	21,42	62094	15,23

A legmagasabb migrációs arányt az örmények képviselik, őket követik - nem nagy eltéréssel - a ruszinok és a görögök. 50% fölötti a nem születési helyükön összeírt magyarországi születésű lengyelek, bolgárok, ukránok és szerbek aránya. A németek, szlovének, horvátok és románok a megyén belül vándorolnak nagyobb mértékben, míg a vándorlás minden tekintetben a szlovákok és még inkább a cigányok esetében a legkisebb mértékű.

Állampolgárság

Magyarország lakosságának valamivel több mint 1%-a külföldi vagy állampolgár.

13. táblázat
Lakónépesség állampolgárság szerint

állampolgárság	fő	%
csak magyar	10087476	98,913
magyar és más	17593	0,173
Hontalan	241	0,002
Nem magyar	93005	0,912
összesen	10198315	100,000

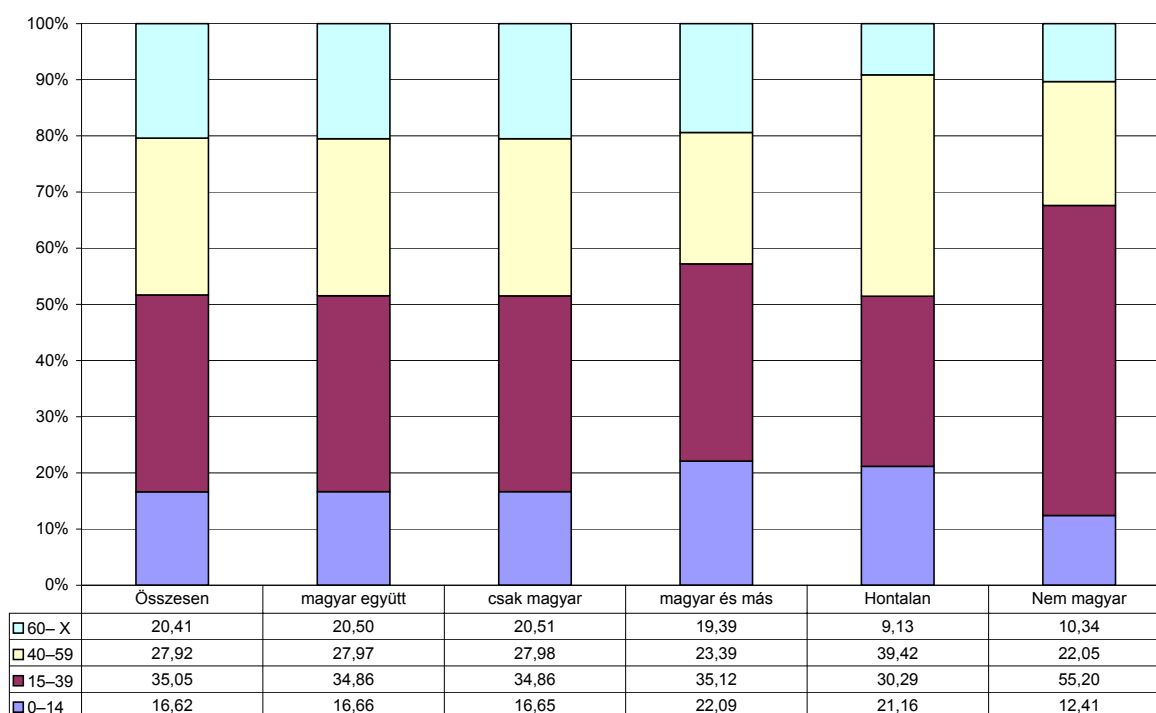
A kettős állampolgárok között a 60 év felettek nagyjából ugyanolyan arányt képeznek, mint a csak magyar állampolgársággal rendelkezők esetében, és a fiatalabb felnőttkorúak arányában sincs nagy eltérés, viszont jóval több a gyerekkorú.

A csak külföldi állampolgársággal rendelkezők között az országos átlag felét teszi ki az idősek aránya, és a gyerekkorú is jóval kevesebb. Csak a fiatalabb felnőttkorúak csoportja képez az országos átlagnál nagyobb arányt.

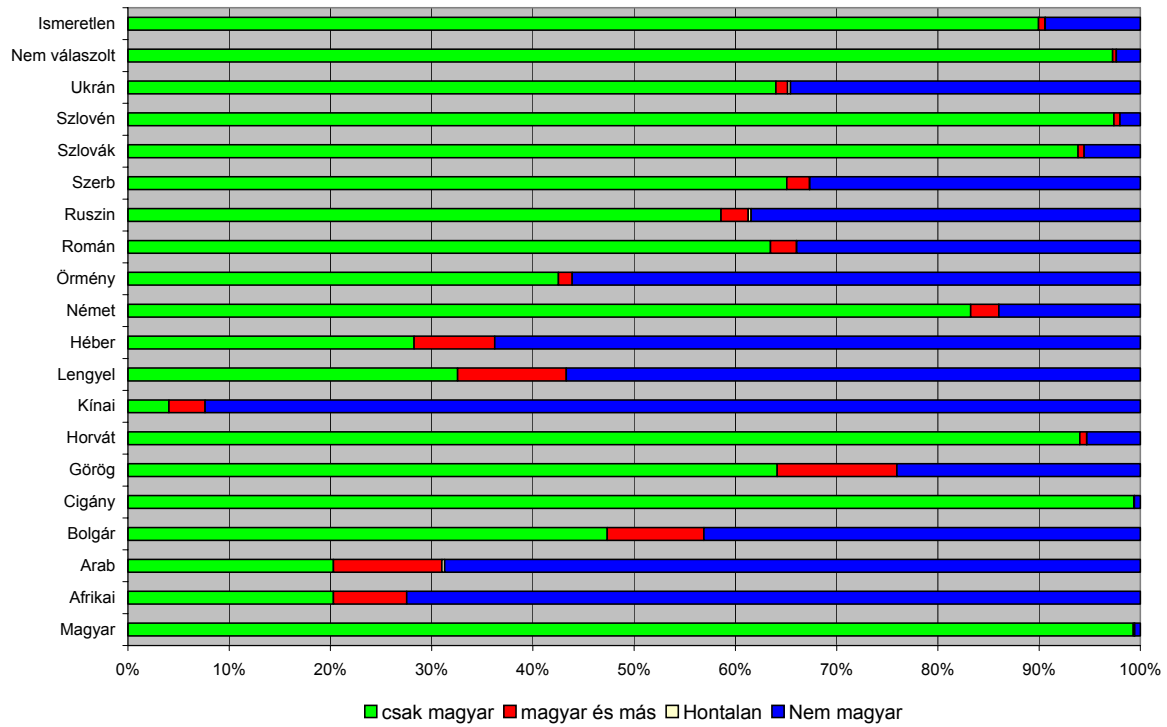
14. táblázat
Lakónépesség állampolgárság és korcsoportok szerint (abszolút érték)

korcsoport	Összesen	magyar együtt	csak magyar	magyar és más	Hontalan	Nem magyar
0–14	1 694 936	1 683 345	1 679 458	3 887	51	11 540
15–39	3 574 493	3 523 077	3 516 898	6 179	73	51 343
40–59	2 847 327	2 826 726	2 822 611	4 115	95	20 506
60– X	2 081 559	2 071 921	2 068 509	3 412	22	9 616

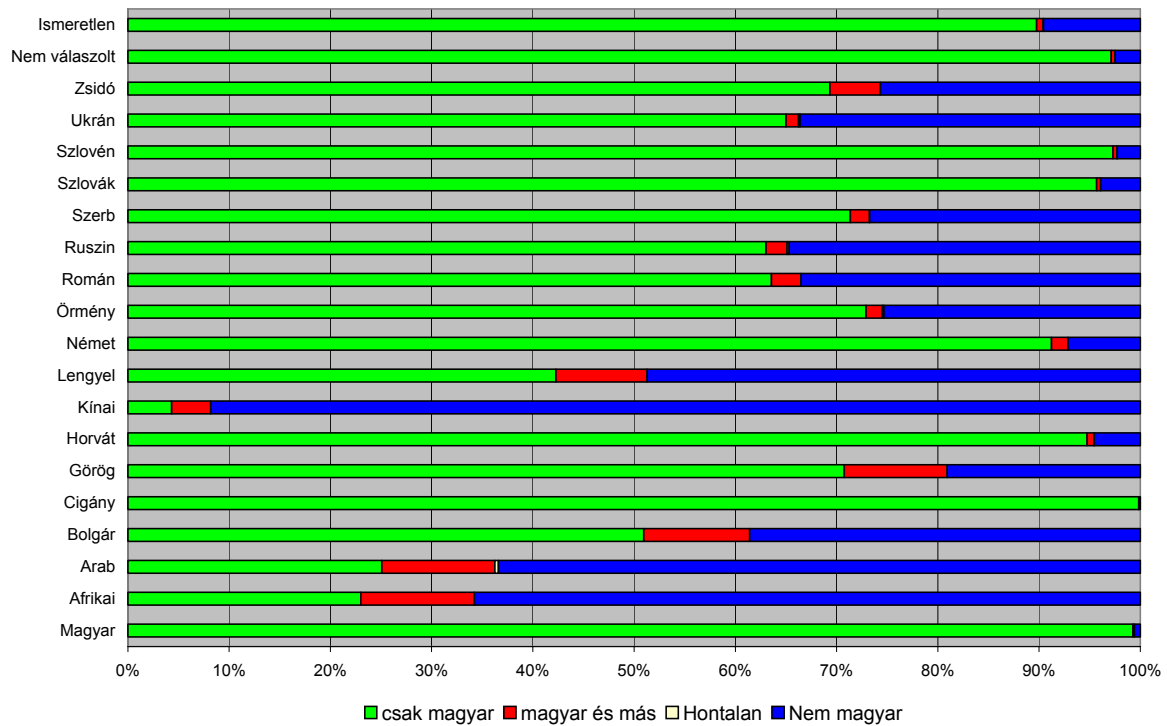
13. diagram
Lakónépesség állampolgárság és korcsoportok szerint (arány)

14. diagram
Az egyes anyanyelvet beszélők állampolgárság szerinti megoszlása

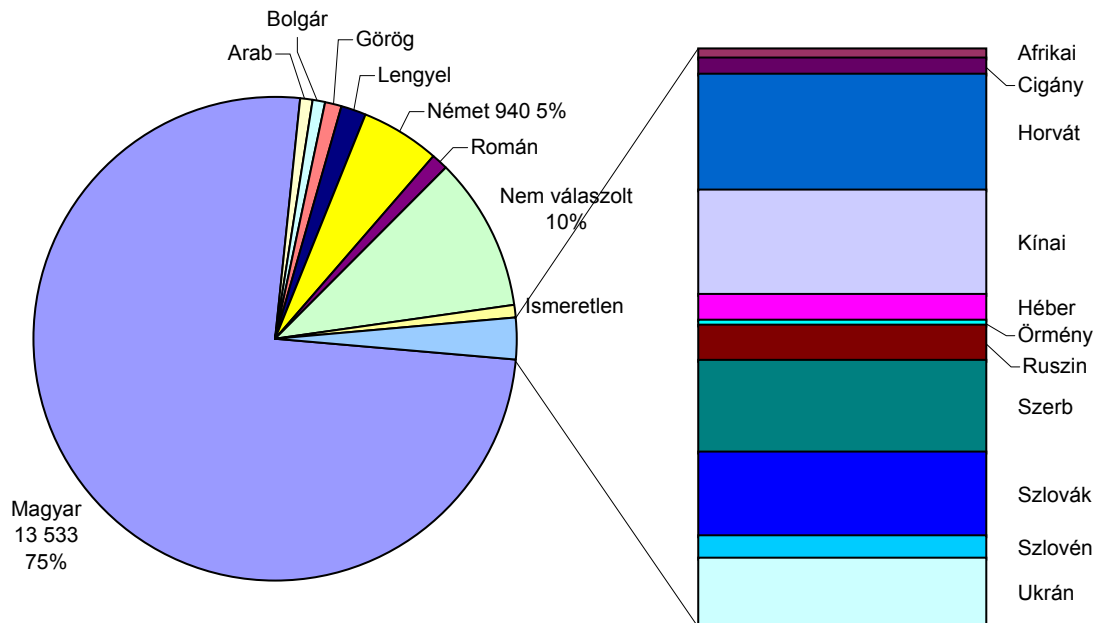

15. diagram
Az egyes nemzetiséghez tartozók állampolgárság szerinti megoszlása

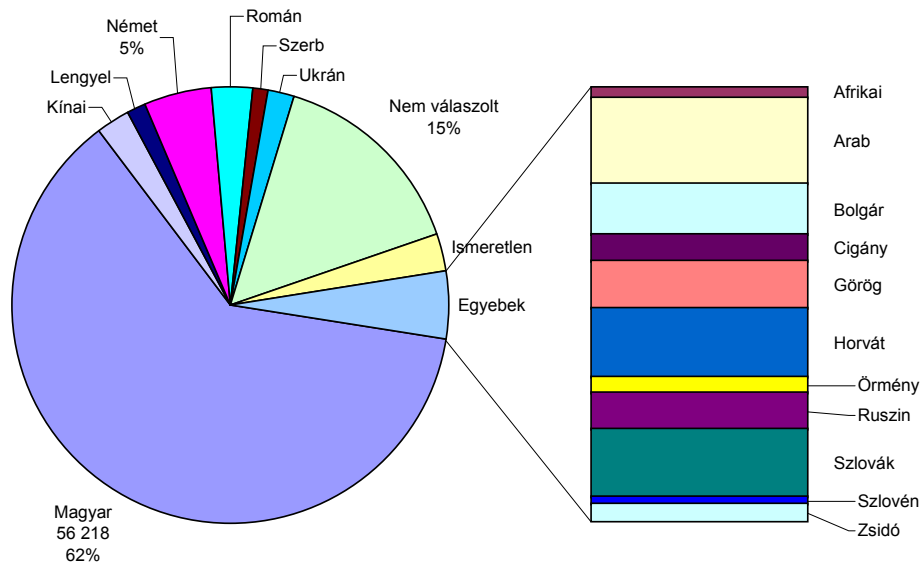
A kettős állampolgárságúak háromnegyede mind anyanyelv, mind nemzetiség szerint magyar, 5%-uk pedig német.

16. diagram
A kettős állampolgárságúak anyanyelv szerinti megoszlása
 (az oszlopban a 120 főnél kisebb értékek)

A csak külföldi állampolgársággal rendelkezők között mind nemzetiség, mind anyanyelv tekintetében 62% a magyar és 5% a német.

17. diagram
A külföldi állampolgárságúak nemzetiség szerinti megoszlása
 (az oszlopban az 1000 főnél kisebb értékek)

A bevándorló kisebbségek tehát előbb-utóbb a magyarországi kisebbségek jelentős, és sok szempontból legvitálisabb részét fogják képezni. Ha következetesen tartjuk magunkat ahhoz az elvhez, hogy a kisebbségi jogok az alapvető emberi jogok közé tartoznak, nagyon nehéz lenne megindokolni a kisebbségi érdekvédelem terén az állampolgárság szerinti jogi különbségtételt. Előbb-utóbb az olyan megoldás mutatkozik majd célszerűnek, amely a kisebbségi érdekvédelem terén is személyre szabott, közvetlen kapcsolatot teremt a jogok és kötelezettségek között, és amely - eleget téve a pozitív diszkrimináció követelményének is - a participáció elvén alapul.